

تأثیر طراحی فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه های درون شهری در ایجاد احساس امنیت نمونه موردی: بزرگ راه شهید همت، تهران

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۰۵/۰۵

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۰۳/۱۹

محمدرضا مُنعم* (مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان، گروه شهرسازی، همدان، ایران)
فرناز ضرابیان^۱ (مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان، گروه شهرسازی، همدان، ایران)

چکیده

امنیت محیط زندگی، یکی از مهم ترین عوامل سازنده کیفیت مطلوب در زندگی انسان به شمار می‌رود. امنیت همواره از بنیادی ترین نیازهای بشر می‌باشد و تا این نیاز تأمین نگردد او نمی‌تواند از فضایی که در آن قرار گرفته، برداشتی مطلوب داشته باشد. با توسعه‌ی روزافزون شهرها لزوم ایجاد بزرگ راه‌ها و استفاده از آن‌ها بیش از پیش آشکار می‌شود و این در حالی است که بزرگ راه‌ها در حاشیه‌ی خود دارای فضاهایی هستند که اغلب از پوشش گیاهی برخوردارند، اما به واسطه جدا افتادگی از محلات پیرامون خود و همچنین عدم طراحی و به کارگیری مناسب عناصر کالبدی از نظر امنیت احساس آسیب پذیری را برای استفاده کنندگان به دنبال دارند.

هدف اصلی این پژوهش بررسی ارتباط میان ارتقای سطح کیفی فضا و احساس امنیت در فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه های شهری از دیدگاه استفاده کنندگان از این فضاها می‌باشد، در این راستا معیارهایی برای ارزیابی امنیت از لحاظ کالبدی از دیدگاه صاحب نظران استخراج شده است و جامعه آماری این پژوهش را ساکنان و شاغلان و گردشگران حاشیه بزرگ راه شهید همت تشکیل می‌دهد. حجم نمونه این پژوهش ۳۳۰ نفر می‌باشد.

یافته های این پژوهش حاکی از وجود ارتباط میان سه متغیر اصلی کنترل فضا، نظارت و فعالیت در فضاهای سبز با احساس امنیت می‌باشد. در نهایت این نتیجه حاصل گردید که ارتقای سطح کیفی فضا از طریق بهبود شرایط کالبدی منجر به افزایش میزان استفاده از فضا می‌گردد و این افزایش استفاده، احساس امنیت را به دنبال دارد.

واژه های کلیدی

امنیت، فضاهای سبز، بزرگ راه های درون شهری، تهران.

* نویسنده رابط: mohammadrezamonam@gmail.com

مقدمه

احساس امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم ترین شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می‌شود. با افزایش ضرورت ایجاد امنیت در جوامع، ابزار، شیوه‌ها و رویکردهای ایجاد و حفظ آن دست‌خوش تحول شده است (پیشگاهی فرد، احمدی دهکاء، ۱۳۸۹: ۴۹). به رغم آنکه مسأله امنیت در هر جامعه یک مسأله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی می‌باشد، در تأمین این نیاز نمی‌باید از نقش و تأثیر عوامل محیطی غافل شد. از آنجایی که برخی از مناطق شهری نسبت به سایر مناطق بیش تر در برابر خطر ناشی از بروز جرم می‌باشند بر این اساس لزوم توجه به ارتباط بین آسیب پذیری افراد در فضاهای شهری و طراحی محیط زندگی بیش از پیش آشکار می‌شود (Brunsdon, 1995: 9). در گذشته به علت وجود روابط چهره به چهره و حاکم بودن نظارت‌های اجتماعی خود جوش احساس امنیت بیش تری وجود داشته است اما در جوامع شهری امروز با توسعه شهرها و ایجاد بزرگ راه های شهری این روابط چهره به چهره تبدیل به حرکت تند سواره شده است و امنیت سیمای دیگر به خود گرفته است. بنابراین توجه ویژه به مسأله امنیت در فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه به عنوان بخشی از فضاهای عمومی شهری ضروری می‌باشد. این پژوهش این فرض را دنبال می‌کند که ارتقای سطح کیفی فضا امنیت را به دنبال دارد. برای این منظور در این تحقیق ابتدا به ارائه تعاریف پایه امنیت از دیدگاه صاحب‌نظران پرداخته خواهد شد و سپس معیارهای ارزیابی امنیت در فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه‌ها در نمونه موردی بزرگ راه شهید همت در شهر تهران ارائه می‌شود. در بخش روش پژوهش معرفی اجمالی از فضای مورد مطالعه صورت گرفته و ضمن ارزیابی معیارهای امنیت از دیدگاه های استفاده کنندگان از این فضا با کمک تحلیل آماری پرسشنامه‌ها روابط میان معیارها مورد سنجش قرار گرفته است.

۱. مرور نوشتگان و پیشینه تحقیق

۱.۱. امنیت در فضاهای شهری

امنیت به دفاع یا حفاظت از خویش، خانواده، دوستان بر می‌گردد. واژه امنیت در فضای شهری از یک طرف با جرم ارتباط پیدا می‌کند و از طرف دیگر با مفهوم بزه دیده و ترس از بزه. از سوی دیگر می‌باید میان ترس و خطر، یا احساس امنیت کردن و در امان بودن تفاوت قائل شد. از نظر علمی درک اثرات جرم، یعنی ترس از وقوع جرم به اندازه خود آن، یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد. واکنش به ترس از قربانی شدن، باعث می‌شود که

بسیاری از مردم از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرار گرفتنشان را کاهش دهند، که این خود می‌تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیش تر فضاهای شهری شود (Carmona, 2003: 119).

جین جکوبز^۱ نظریه پرداز آمریکایی در دهه‌ی ۶۰ میلادی با کتاب "مرگ و زندگی شهرهای آمریکایی" به عنوان اولین نظریه پرداز در حوزه امنیت معرفی می‌شود. او در بخشی از کتاب خود به مسائلی همچون نیاز به فضاهای امن در شهر، جداسازی و تشخیص مکان‌های عمومی و خصوصی و تنوع کاربری‌ها و اختلاط آن‌ها با هم می‌پردازد (Jacobs, 1961).

جکوبز بیان می‌کند آرامش فضای شهری، ابتدا به وسیله‌ی شبکه‌ی ناخودآگاه و پیچیده‌ی اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود. او در مورد خودانتظامی^۲ بودن یک فضا چنین توضیح می‌دهد: می‌باید چشم‌هایی همواره خیابان را بنگرند، چشم‌های کسانی که ما آن‌ها را مالکین طبیعی و حقیقی فضاها می‌نامیم و پیاده روهای خیابان می‌باید به صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد، تا بر نگاه‌های موثر بر خیابان افزوده شود (Jacobs, 1961: 45). از دیگر نظریه‌پردازان می‌توان از اسکلامو آنجل^۳ که همواره تأکید بر اهمیت محیط کالبدی برای پیشگیری از جرم داشت، نام برد. او بر آن بود تا با مشخص کردن حدود مالکیت، کاهش و یا افزایش دسترسی به محل و انجام اقداماتی در خصوص نظارت و مراقبت شهروندان که از طریق محیط کالبدی صورت می‌گیرد، می‌توان در کاهش جرایم تأثیر مستقیم اعمال نمود (بنیاد امانی، ۱۳۷۷: ۴۴). آنجل بیان کرد که استفاده بسیار زیاد از یک قسمت شهر، توسط مردم موجب افزایش تعداد ناظران و شاهدان می‌گردد (Robinson ۱۹۹۶: ۱۵).

اسکار نیومن^۴ در سال ۱۹۷۳ با کتاب خود با عنوان فضای قابل دفاع اعلام می‌دارد برای خلق فضاهای قابل دفاع باید هر فضایی متولی داشته باشد و فضاهای خالی و بدون متولی، موقعیت ارتکاب جرایم را به وجود می‌آورد، وی سلسله مراتبی را برای فضاها معین می‌کند. طبق نظریات نیومن بازداشتن از ارتکاب جرم و کاهش جرایم یعنی:

- توانمندی طراحی کالبدی در ایجاد یک «قلمرو حس مالکیت» در فرد
- توانمندی طراحی کالبدی محیط در ایجاد موقعیت نظارت و مراقبت شهروندان

¹ - Jane Jacobs

² - Self-Regulating

³ - Schomo Angel

⁴ - Oscar Newman

- قادر بودن طراحی کالبدی در آگاهی دادن به جدایی حریم‌های عمومی از خصوصی و یا نیمه عمومی و نیمه خصوصی
 - توانمندی طراحی کالبدی محیط در تشویق شهروندان به حضور در فضاهای عمومی و حفظ آزادی رفت و آمد به مکان‌های عمومی
 - توانمندی طراحی کالبدی به سخت کردن اهداف مجرمانه و منصرف شدن آن‌ها از ارتکاب جرم
 - توانمندی طراحی کالبدی به ترغیب حس مسؤلیت پذیری شهروندان نسبت به فضاهای عمومی (حشمتی، ۱۳۸۲: ۴۴).
 - همچنین او سه فاکتور افزایش جرم و کاهش امنیت در فضاهای شهری را چنین بر می‌شمرد:
 - بیگانگی: استفاده کنندگان فضاهایشان را نمی‌شناسند.
 - عدم وجود نظارت: مکان‌های وقوع جرم، ارتکاب جرم را به راحتی بدون آن که مجرم دیده شود ممکن می‌کند.
 - دسترس بودن راه فرار: امکان ناپدید شدن مجرم از صحنه‌ی جرم را به سرعت ممکن می‌کند.
- لذا نیومن معتقد است که با استفاده از سازوکارهای نمادین شکل دادن عرصه‌های تعریف شده، می‌توان یک محیط را تحت کنترل استفاده کنندگان قرار داد (Newman, 1973).
- او بیان می‌کند برای ایجاد مسیرهای پیاده جاذب جمعیت، استفاده از گیاهان و نیمکت و نور در طراحی‌ها بسیار موثر می‌باشد. در این راستا قرار دادن عناصر نورانی در فاصله ۴۰ فوتی^۱ از هم توصیه می‌شود. موضوع جدیدی که هم اکنون وجود دارد بهره‌گیری از عناصر نورانی تزئینی در مسیر پیاده می‌باشد، استفاده از این عناصر هم به ارتقای سطح روشنایی مسیر پیاده هم به قابل استفاده شدن نیمکت‌ها در ساعات شب کمک می‌نماید (Newman, 1996: 69).
- نظریه‌ی دیگری که در این جا مورد بررسی قرار می‌گیرد، مربوط به نظریه‌ی پیشگیری از جرم به وسیله‌ی طراحی محیطی^۲ است. این رویکرد که به نظرات نیومن بسیار نزدیک است محیط فیزیکی را به گونه‌ای سازماندهی می‌نماید که وقوع جرم و ترس را به وسیله کاهش حمایت از رفتارهای مجرمانه کاهش دهد (مدیری، ۱۳۸۵: ۱۷). CPTED بر روی زمینه‌هایی که

۱- هر فوت معادل ۳۰.۴۸ سانتی متر می‌باشد.

۲- CPTED (Crime Prevention Through Environment Design)

در آن جرم اتفاق می‌افتد و تکنیک‌هایی که آسیب‌پذیری محیط را کاهش می‌دهند، تاکید می‌کند. بر اساس این نظریه ترکیب محیط کالبدی هم می‌تواند به ارتکاب جرم کمک کند و هم می‌تواند مانع از وقوع آن شود. بنابراین آن را می‌توان طراحی کالبدی شهر از طریق طرح کالبدی ساختمان و طراحی پلان و دسترسی به سایت‌های جرم خیز و بکارگیری بهینه کلیه عناصر موجود در محیط مصنوع به منظور کاهش جرایم شهری دانست که بطور مستقیم و غیرمستقیم در ارتقا کیفیت زندگی و افزایش رضایت مندی شهروندی و بهبود رفاه و سرمایه اجتماعی تأثیر بسزایی دارد.

هیلیبر^۱ از رویکرد دفاعی فوق انتقاد می‌کند، به دلیل این که مانع حرکت طبیعی مردم می‌شود و برای غریبه‌ها چه صلح‌آمیز و چه خصم‌آمیز محدودیت دسترسی قائل می‌شود. او معتقد است حضور مردم چه غریبه و چه آشنا احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقاء داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد. لذا وی به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به تبع آن احساس امنیت را افزایش می‌دهد (Hiller, 1996: 47). کرمونا^۲ جدول زیر را در رابطه با جمع بندی برخی از نظریات صاحب‌نظران ذکر شده ارائه نموده است:

^۱ - Hiller

^۲ - Carmona

جدول شماره ۱: عوامل ایجادکننده امنیت بر اساس نظریات مطروح در این زمینه

بیل هیلبر	CPTED	اسکار نیومن	جین جکوبز	کنترل فضا/ قلمرو گرایی
فضاهای مجتمع با دیگر فضاها، به طوری که، افراد پیاده نسبت به مشاهده این فضا و حرکت در آن ها ترغیب می‌شوند.	کنترل دسترسی طبیعی که با دوری جستن از دسترسی به اهداف اعمال مجرمانه، این فرصت ها را کاهش می‌دهد. تقویت قلمرو- استراتژی‌های طراحی کالبدی در ایجاد و توسعه مرز های نمادین تا حس تعلق کاربران افزایش یابد.	قلمرو گرایی- ظرفیت محیط کالبدی برای ایجاد محل‌های درک شده مناطق از اثر قلمرو (شامل مکانیزم علامت‌گذاری مرزها و تعریف یک سلسله مراتب که به سمت مناطق خصوصی شدت می‌یابد).	سرحد بین فضای عمومی و خصوصی را مشخص می‌نماید.	
نظارت ایجاد شده توسط افرادی که در فضاها حرکت می‌کنند.	نظارت طبیعی به عنوان نتیجه ای در استفاده روزمره از ملک.	نظارت- ظرفیت طراحی کالبدی برای ایجاد فرصت های نظارتی بر روی ساکنان و عوامل آن ها.	نیازمند به (چشمانی بر فراز خیابان) می‌باشد، وابسته به خصوصیات طبیعی خیابان (شامل هم ساکنان و هم کاربران) است. این امر با تنوعی از فعالیت‌ها و عملکردهایی که به طور طبیعی مکان ها را پرجمعیت می‌کنند، افزایش می‌یابد.	نظارت
احساس ایمنی وابسته به مناطقی است که به طور پیوسته در حال کار و استفاده می‌باشند. این مناطق باید جهت قادر ساختن این موضوع طراحی گردند (به عنوان مثال، علامت‌گذاری بهتر و یکپارچه تر آن ها در خصوص سیستم جابجایی).	توزیع فعالیت‌ها، کاهش جا به جایی‌ها.	نپذیرفتن استدلال‌هایی که اکثر فعالیت‌ها را در خیابان داشته و وجود استفاده تجاری که ضرورتاً بزهکاری خیابانی را کاهش می‌دهد.	نیاز به پیاده روها، کاربرانی که به طور کاملاً پیوسته در آن قرار دارند. این امر برای افزودن پایش های موثر بر روی خیابان و نیز برای القای افراد ساختمان های مجاور خیابان در مراقبت از پیاده‌روها به دفعات مکرر، می‌باشد.	فعالیت

مأخذ: (Carmona,2003: 120)

۲.۱. امنیت در فضاهای سبز

از آن جایی که مهم ترین عناصر کالبدی موجود در فضاهای سبز را پوشش گیاهی تشکیل می‌دهد نظریات متعددی در زمینه تأثیر گذاری پوشش گیاهی بر امنیت استفاده کنندگان از فضاهای شهری و مخصوصاً فضاهای سبز وجود دارد. در این زمینه برانسون^۱ بیان می‌کند که برخی از گونه های آسیب پذیری در برابر جرم ممکن است به فضاهای شهری که دارای ویژگی‌ها و عناصر مختلف هستند، مرتبط باشد. ارتباطات میان آسیب پذیری و عناصر

^۱ - Brunson

ساختاری منظر شهری و مخصوصاً پوشش گیاهی بطور کامل روشن نیست، چرا که پوشش گیاهی نقش‌های متفاوتی را در فضای شهری ایفا می‌کند که عبارتند از:

نقش ساختاری: مشخص کردن حدود فضاها

نقش تزئینی

نقش طبیعی: شامل از بین بردن آلودگی هوا

نقش رفاهی: ارتقای کیفیات ذهنی همانند استفاده از سبزه

نقش تعیین محدوده و لبه شهرها

نقش اقتصادی (۱۴: Brunsdon, 1995).

آسیب‌پذیری افراد فقط با درک بصری از پوشش گیاهی مرتبط نیست بلکه با بسیاری دیگر از عناصر ادراک شده که متأثر از سبک پوشش گیاهی می‌باشد نیز سروکار دارد. این مسأله اثرات مهمی را بر ارتکاب جرم در رابطه با پوشش گیاهی دارد (Knopf, 1983).

اپلتون^۱ در نظریه‌ای بیان می‌دارد که پوشش گیاهی ممکن است به عنوان پناهگاهی برای رهایی از خطر باشد. البته اپلتون نظریه‌اش را مورد بازبینی قرار داد و زمینه‌های زیبایی و لذت بردن از زیبایی منظر شهری را نیز به آن اضافه نمود. بنابراین از این منظر نیز پوشش گیاهی می‌باید از جهت آسیب‌پذیری مورد ارزیابی قرار گیرد (Appleton, 1986).

در زمینه طراحی فضاهای شهری دفاع‌پذیر، نقش کاشت درختان و درختچه‌ها در ایمنی فردی مورد توجه قرار می‌گیرد. این ایده بر این پایه استوار است که درختان و درختچه‌ها در شهرها می‌توانند موجبات کمک به جنایتکاران را فراهم سازند که در این راستا شورای شهر بیرمنگام در سیاست کاشت درختان در فضای درون شهر قانون کاشت درختان با قطر کم تر از ۱۵۰ میلی‌متر را اعمال کرد (Department of the Environment, 1994).

با توجه به اینکه در فضاهای سبز به غیر از عناصر کالبدی که شامل پوشش گیاهی می‌شود، فعالیت‌ها سهم بسزایی را در پویایی این فضاها ایفا می‌کنند، از نقش آن‌ها در ایجاد امنیت نمی‌توان غافل شد. بر این اساس کازنز^۲ معتقد است فعالیت در فضاهای شهری توسط طراحی فیزیکی پشتیبانی می‌شود که باعث تقویت فعالیت‌های مجاز در فضاهای عمومی شهرها می‌گردد و این خود می‌تواند به کاهش جرم و جنایت کمک نماید. فعالیت‌هایی که جامعه در برگیرنده آن‌هاست می‌تواند محل‌های خاصی را به منظور تعریف و ارتقای کاربردهای مورد

¹ - Appleton

² - Cozens

علاقه ایجاد نماید. برای مثال، یک زمین بازی در یک پارک عمومی علاوه بر ایجاد یک فضای تفریحی مناسب را برای جوانان، نظارت بصری طبیعی و حس مالکیت را نیز در محدوده ارتقا می دهد (Cozens, 2002).

بنابراین بر اساس مطالب ذکر شده معیارهایی که می تواند ما را در طراحی کالبدی فضاهای شهری امن و به طور اخص پارکها و فضاهای سبز بر اساس سه متغیر کنترل فضا، نظارت و فعالیت رهنمون نماید عبارتند از: طرح کاشت فضای سبز، نوع پوشش گیاهی، فعالیت های اجتماعی، خوانایی، اختلاط کاربری، نحوه نورپردازی، کنترل دسترسی که می باید آن ها را در بررسی میزان امنیت فضاهای سبز شهری مورد توجه قرار داد.

۲. روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، بررسی نمونه موردی در حاشیه بزرگ راه شهید همت در شهر تهران، حد فاصل بزرگ راه شهید اشرفی اصفهانی و شهید ستاری می باشد. در این بررسی جامعه آماری استفاده کنندگان از فضا یعنی ساکنان، شاغلان و گردشگران به عنوان یک جامعه آماری نامحدود در نظر گرفته شده است و حجم نمونه، ۳۳۰ نفر می باشد که بر اساس روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای^۱ پاسخگوی پرسشنامه های گروه تحقیق بوده اند. در ضمن قبل از به کارگیری آزمون های آماری، طبیعی بودن توزیع داده ها به وسیله آزمون کولموگروف-اسمیرنوف^۲ مورد بررسی قرار گرفت. برای تحلیل قسمتی از پرسشنامه های تحقیق از آزمون ناپارامتریک^۳ ضریب همبستگی اسپیرمن^۴ توسط نرم افزار اسپس اس اس^۵ استفاده شده است.

۳. مطالعه موردی

شهر تهران به علت گستردگی و جمعیت بالا بیشترین سهم بزرگ راه های درون شهری کشور را به خود اختصاص داده است. بزرگ راه شهید همت به عنوان یکی از بزرگترین بزرگ راه های شهر تهران که شرق و غرب این شهر را به هم مرتبط نموده است دارای بیشترین فضاهای سبز در حاشیه خود می باشد که بر اساس طرح راهبردی- ساختاری (طرح جامع) شهر

^۱ - Stratified Random Sampling

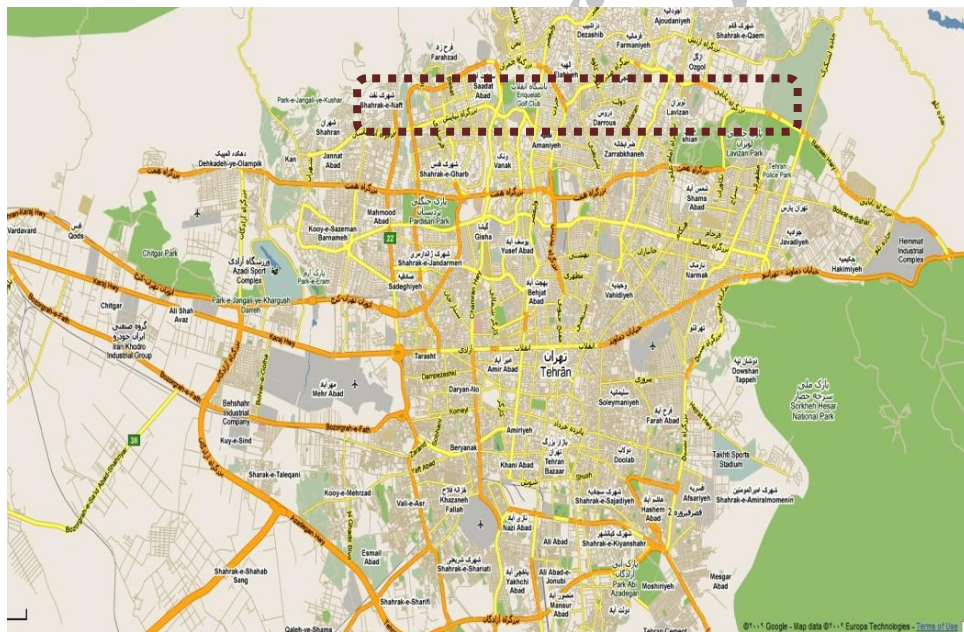
^۲ - Kolmogorov-Smirnov test

^۳ - Nonparametric

^۴ - Spearman

^۵ -SPSS(Statistical Package for Social Science)

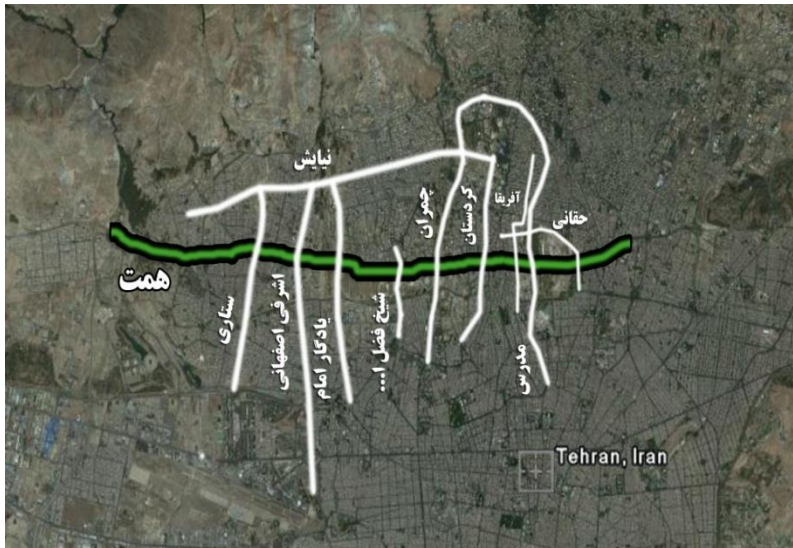
تهران^۱ عنوان محور سبز را اخذ نموده است. از آنجایی که فضاهای حاشیه بزرگ راه‌ها پتانسیل ارتکاب جرم را به علت عدم توجه به طراحی کالبدی در اختیار مجرمان قرار می‌دهد، این امر لزوم توجه به طراحی این فضاها را بیش از پیش مشخص می‌نماید. فضای مورد بررسی بخشی از بزرگ راه شهید همت حد فاصل بزرگ راه‌های شهید اشرفی اصفهانی و شهید ستاری می‌باشد که به علت دارا بودن بیشترین فضای سبز و حجم تردد زیاد و قرارگیری محلات مسکونی در پیرامون آن انتخاب گردیده است. همان‌طور که در نقشه شماره ۱ مشاهده می‌شود بیشترین سهم کاربری‌های اطراف محدوده مورد نظر را کاربری مسکونی در بر گرفته است و بسیاری از فضاها نیز با بهره‌گیری از درخت و چمن، بدون توجه به طرح کاشت به عنوان فضای سبز در نظر گرفته شده است. سایر کاربری‌ها نیز به صورت پراکنده در محدوده به چشم می‌خورد.

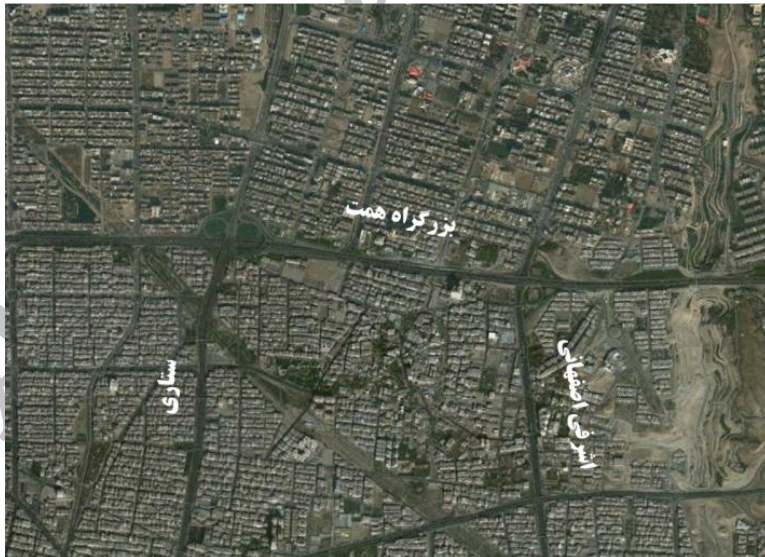
عکس هوایی ۱: موقعیت بزرگ راه شهید همت در شهر تهران

مأخذ: Google map

^۱ جهت مطالعه طرح جامع تهران می‌توانید به سایت شهرداری تهران به آدرس زیر مراجعه نمایید:

عکس هوایی ۲: بزرگ راه شهید همت
 مأخذ: Google earth

عکس هوایی ۳: محدوده مورد مطالعه
 مأخذ: Google earth

نقشه ۱: کاربری وضع موجود محدوده مورد مطالعه

مأخذ: نگارندگان

۴. یافته های پژوهش

بر اساس یافته های مستخرج از مرور نوشتگان و پیشینه تحقیق معیارهای کالبدی ارزیابی امنیت، طرح کاشت فضای سبز، نوع پوشش گیاهی، فعالیت های اجتماعی، خوانایی، اختلاط کاربری، نحوه نورپردازی، کنترل دسترسی در نظر گرفته شدند. در این پژوهش تأثیر معیارها بر ارتقای سطح کیفی محیط های شهری از دیدگاه استفاده کنندگان از فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه همت سنجیده می شود. جدول شماره ۲ وجود رابطه ی معیارها با احساس امنیت را نشان می دهد.

جدول شماره ۲: رابطه بین معیارها با احساس امنیت

متغیر	معیار	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
کنترل فضا	کنترل دسترسی	۰/۲۷۹	۰/۰۰۲
	خوانایی	۰/۸۰۲	۰/۰۰۰
نظارت	طرح کاشت فضای سبز	۰/۹۶۱	۰/۰۰۰
	نوع پوشش گیاهی	۰/۴۹۴	۰/۰۰۰
	نحوه نورپردازی	۰/۵۹۷	۰/۰۰۰
فعالیت	اختلاط کاربری	۰/۴۶۷	۰/۰۰۰
	فعالیت های اجتماعی	۰/۳۹۵	۰/۰۰۰

مأخذ: نگارندگان

بررسی نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن در جدول ذکر شده، نشان می‌دهد که از دیدگاه استفاده کنندگان از فضا بین هر کدام از معیارها و احساس امنیت، ضریب همبستگی مثبت معنی‌داری^۱ مشاهده می‌شود به صورتی که هر کدام از معیارها در رابطه‌ی مستقیم با احساس امنیت هستند. این بدان معناست که می‌باید برای ایجاد امنیت در فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه از این معیارها در طراحی‌ها بهره برد.

از آن جایی که احساس امنیت در فضاهای شهری با درک افراد از میزان آسیب پذیری آنان در این فضاها وابسته می‌باشد و با توجه به این که آسیب پذیری بر اساس شرایط خاص هدف مجرم تعریف می‌گردد، درک آسیب پذیری در افراد مختلف بر پایه برداشتهای ذهنی آنان از خطر خود می‌باشد (Brunsdon, 1995:10). از طرفی ویژگی‌هایی در فضای شهری وجود دارد که در درک آسیب پذیری افراد بسیار تأثیرگذار است و به راحتی قابل شناسایی است. این ویژگی‌ها ژنراتور ترس^۲ نامیده می‌شوند و عبارتند از:

ضعف نورپردازی؛ کمی دید؛ ناخوانا بودن محیط (Valentine, 1992).
با توجه به اینکه معیارهای ارزیابی فضا، خود از عناصر کالبدی محیط شهری به شمار می‌روند بر این اساس رابطه بین ارتقای سطح کیفی فضا با امنیت سنجیده شده است.

جدول شماره ۳: رابطه بین ارتقای سطح کیفی فضا با استفاده از فضا

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
ارتقای سطح کیفی فضا	۰/۴۵۹	۰/۰۰۰
استفاده از فضا		

مأخذ: نگارندگان

نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن در جدول شماره ۳ نشان می‌دهد که بین ارتقای سطح کیفی فضا و استفاده از فضا، ضریب همبستگی مثبت معنی‌داری مشاهده می‌شود.

^۱ - معنی داری ضریب همبستگی، میزان اعتبار حاصل از نتایج نمونه و تعمیم آن به جامعه را ارزیابی می‌کند.

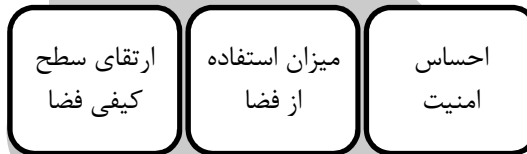
^۲ - Fear generators

جدول شماره ۴: رابطه بین احساس امنیت با استفاده از فضا

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
احساس امنیت	۰/۴۵۳	۰/۰۰۰
استفاده از فضا		

مأخذ: نگارندگان

نتایج ضریب همبستگی اسپیرمن در جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که بین احساس امنیت و استفاده از فضا، ضریب همبستگی مثبت معنی‌داری مشاهده می‌شود. از جداول ۳ و ۴ این نکته حاصل می‌شود که رابطه معناداری میان ارتقای سطح کیفی فضا و احساس امنیت وجود دارد. بدین صورت که با بهبود عناصر کالبدی محیط شهری که از آن‌ها می‌توان به معیارهای ارزیابی امنیت اشاره نمود، سطح کیفی فضا ارتقا می‌یابد، با ارتقای سطح کیفی فضا، میزان استفاده از فضا بیش‌تر خواهد شد و میزان استفاده بیش‌تر از فضا احساس امنیت را در فضاهای شهری به دنبال دارد.

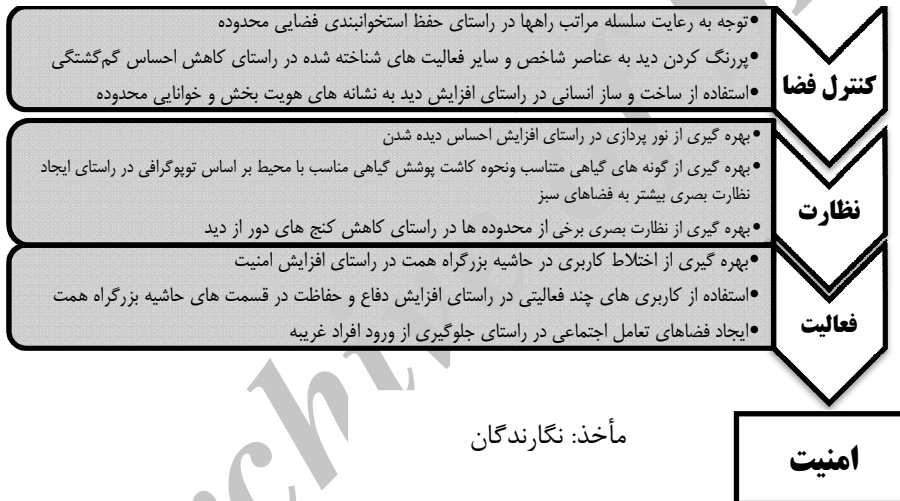

دیگرام شماره ۱: ارتباط ارتقای سطح کیفی فضا از طریق طراحی کالبدی و حس امنیت
مأخذ: نگارندگان

۵. جمع بندی

پژوهش حاضر بر پایه‌ی منابع و اسناد مکتوب و تهیه‌ی پرسشنامه در فضاهای سبز حاشیه بزرگ راه شهید همت به ارزیابی رابطه میان ارتقا سطح کیفی فضا و احساس امنیت از دیدگاه استفاده‌کنندگان از این فضاها پرداخته است. در مرحله‌ی نخست معیارهای ارزیابی امنیت از

دیدگاه صاحب نظران استخراج گردیده است که عبارتند از طرح کاشت فضای سبز، نوع پوشش گیاهی، فعالیت‌های اجتماعی، خوانایی، اختلاط کاربری، نحوه نورپردازی، کنترل دسترسی. با توجه به وجود ضریب همبستگی مثبت معنی دار میان ارتقای سطح کیفی فضا و احساس امنیت، این نتیجه حاصل گردید که بهبود عناصر کالبدی محیط شهری توسط معیارهای ارزیابی امنیت، سطح کیفی فضا را ارتقا می‌دهد، با ارتقای سطح کیفی فضا، میزان استفاده از فضا بیش تر خواهد شد و میزان استفاده بیش تر از فضا، احساس امنیت در فضاهای شهری را به دنبال دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش بهره‌گیری از معیارهای ارزیابی امنیت در فضاهای حاشیه بزرگ راه‌های شهری در غالب راهبردهای کوتاه در جدول زیر نشان داده شده است:

معیارهای مورد نظر در این پژوهش تنها بخشی از معیارهای ارزیابی امنیت در فضاهای سبز بزرگ راه‌ها می‌باشد. لازم است امنیت از لحاظ سایر جنبه‌ها نیز مورد ارزیابی قرار گیرد و نتایج حاصل از آن به صورت ضوابط و دستورالعمل‌های طراحی در ارتقا کیفی فضاهای سبز تدوین گردد.

منابع و مأخذ

۱. بنیاد امانی، ل. ۱۳۷۸. بررسی ارتباط شهرنشینی با بزهکاری نوجوان پسر در کانون اصلاح و تربیت تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته‌ی علوم اجتماعی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز. ۱۸۷ صفحه.
۲. پیشگاهی فرد، ز. احمدی دهکاء، ف. ۱۳۸۹. ارزیابی تهدیدات امنیت ملی در مرزهای شمالی ایران. فصلنامه جغرافیایی آمایش. ۹: ۷۷-۵۳.
۳. حشمتی، م. ۱۳۸۴. تأثیر طراحی شهری در پیش گیری و کاهش جرایم و نابهنجاری‌ها. فصلنامه علمی - پژوهشی صفحه. ۴۱: ۸۹-۸۲.
۴. مدیری، آ. ۱۳۸۵. جرم، خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۲۸: ۲۲-۱۱.
5. Appleton, J. 1996. The Experience of Landscape. 3rd Revised, John Wiley. 247p.
6. Brunson, C. & Gilroy, R. & Madani Pour, A. & Roe, M. & Thompson, I. & Townshend, T. 1995. Safety, Crime, Vulnerability and Design -A Proposed Agenda of Study. University of Newcastle. 24P.
7. Carmona, M. Heath, T. T. O. T dell Steven. 2003. public places urban space. Architectural press. 312P.
8. Cozens, P. 2002. Sustainable Urban Development and Crime Prevention through Environmental Design for the British City Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21st Century. Cities. 19(2): 129-137.
9. Department of the Environment, Welsh Office. 1994. Planning Out Crime. Circular 5/94. London. HMSO.
10. Hillier, B. 1996. Space is the Machine. University of Cambridge Press. 355p.
11. Jacobs, J. 1961. The Death and Life of Great American Cities. 3rd Revised. Random House. 458P.

12. Knopf,R.C.1983.Recreational Needs and Behavior in Natural Settings. In:Altman,I &Wohill, J.Eds.1983. Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research: Volume 2 (Human Behavior & Environment).Plenum Press.205-232P.
13. Newman,O.1973.Defensible space:people and design in the violent city. architectural PRESS.223P.
14. Newman,O.1996.creative defensible space. Washington, DC,U.S. Department of Housing and Urban Development Office of Policy Development and Research.124P.
15. Robinson,M.1996.The theoretical of CPTED: 25 years of responses to C.R Jeffry.Laufer,W.&Adler,F.,Appalachian state university department of political science and criminal justice.287P.
16. Valentine,G.1992.Coping with fear of male violence: Women's use of precautionary behavior in public space.The Anglo German conference, Women and the City, University of Hamburg.30April. 220-231P.

Archive of SID